

ВІДГУК

офіційного опонента Орлова Валерія Федоровича, доктора педагогічних наук, професора, проректора з наукової роботи Мистецького інституту художнього моделювання та дизайну імені Сальвадора Далі на дисертацію Чирчика Сергія Васильовича на тему «Теоретичні і методичні основи формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів з дизайну інтер'єру»

Актуальність дисертаційного дослідження та зв'язок із планами відповідних галузей науки. Утвердження і зміцнення національної економіки України в європейському просторі зумовлює необхідність її інноваційного розвитку на основі суспільного прогресу та збагачення людського капіталу. Особливо важливою стає проблема зростання професіоналізму фахівців у різних галузях діяльності та активізації їхнього творчого потенціалу, що передбачає використання в економічному механізмі самостійної ініціативи людини, визнання ефекту новітніх сфер, зокрема дизайну, незамінною рушійною силою господарської динаміки, конкурентоспроможності і цивілізаційного поступу Української держави. На часі – підготовка конкурентоспроможних, мобільних фахівців, здатних до самоздійснення в умовах нестабільної ринкової економіки. У зв'язку з цим актуалізується проблема пошуку новітніх підходів до підготовки фахівців з дизайну, розвитку в них професійної компетентності. Отже, досліджувана С.В. Чирчиком проблема є соціально та економічно значимою й актуальною для модернізації системи професійної освіти.

Дисертаційну роботу виконано в межах комплексних наукових тем: «Формування професійної компетентності майбутніх учителів в умовах європейської інтеграції» – Житомирський державний університет імені Івана Франка (державний реєстраційний номер РК №011011002110); «Теорія і практика формування фахової компетентності з дизайну у

студентів вищих мистецьких навчальних закладів» – Київський державний інститут декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука (державний реєстраційний номер РК 0116Ш08692). Тему дисертації затверджено вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 4 від 26. 11. 2010 р.) й узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 9 від 21. 12. 2010 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Метою дисертаційного дослідження С. Чирчик поставив обґрунтувати теоретико-методичні основи та експериментально перевірити ефективність впровадження концептуальної моделі розвитку професійної компетентності майбутніх бакалаврів з дизайну інтер'єру. У вступі дисертації чітко визначено завдання, об'єкт, предмет дослідження. Робота структурована і логічно побудована. Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів і висновків дисертаційного дослідження обумовлені теоретико- методологічними позиціями, застосуванням комплексу взаємодоповнюючих методів наукового пошуку (теоретичних, емпіричних, статистичних). З метою реалізації завдань дослідження, автором опрацьовано 579 наукових джерел, із них – 35 іноземними мовами. Не викликає сумніву чітка структура дисертаційного дослідження, що складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Розділи дисертації є логічно завершеними, взаємопов'язаними, містять висновки, в яких узагальнено основні положення та наукові результати змістового наповнення кожного підрозділу.

Дисертацію презентує високий рівень наукової новизни, конкретизованої вперше спроектованою та обґрунтованою концептуальною моделлю розвитку професійної компетентності майбутніх дизайнерів інтер'єру; виявленими тенденціями професійної підготовки дизайнерів інтер'єру в умовах вищого навчального закладу; впровадженими сучасними

підходами до професійної підготовки майбутніх бакалаврів з дизайну інтер'єру; обґрунтованою структурою, критеріями та рівнями сформованості професійної компетентності майбутніх дизайнерів інтер'єру; визначеними етапами професійної підготовки дизайнерів інтер'єру. У межах наукової новизни дисертації С. Чирчиком *удосконалено* зміст, організаційні форми, методи та методика професійної підготовки майбутніх бакалаврів з дизайну інтер'єру шляхом упровадження як відповідних організаційно-методичних умов формування професійної компетентності, так і науково-педагогічних засад професійної підготовки майбутніх фахівців на основі принципів гуманізації, історизму, системності, цілісності, персоніфікації, діалогічності, природовідповідності, культуровідповідності, контекстності та діалектичній узгодженості тощо; а також уточнено поняттєво-термінологічний апарат проблеми професійної підготовки дизайнерів, поглиблено зміст базових понять дослідження («компетенція», «компетентність», «професійна компетентність», «професійна компетентність дизайнера інтер'єру» тощо).

Практичне значення дисертаційного дослідження полягало в розробленні, обґрунтуванні й упровадженні науково-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх дизайнерів інтер'єру, а також авторської оптимізаційної моделі «Інтеграл компетентності дизайнера», проведенні регресійного, багатофакторного дисперсійного аналізу ефективності впровадження моделі розвитку професійної компетентності майбутніх бакалаврів з дизайну інтер'єру; укладанні навчально-методичних комплексів із дисциплін «Інформаційні технології, системи та ресурси», «Інформаційні технології в дизайні середовища», «Матеріалознавство», «Світлодизайн»; підготовці та впровадженні навчальних посібників: «Математичне моделювання у сучасному професійному дизайні: теорія, методологія, практика», «Основи світлотехніки для дизайнерів» (гриф Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України №1/11-1867 від 13.02.12), «Світлодизайн»; публікації та

використанні у навчальному процесі монографії «Професійна підготовка дизайнерів інтер'єру: теорія, методика, практика». Особливо відмітимо, що С. Чирчик – один із авторів складових галузевого стандарту вищої освіти (освітньо-кваліфікаційна характеристика, освітньо-професійна програма, засоби діагностики якості вищої освіти) у галузі знань 0202 «Мистецтво», освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр», напряму підготовки 6.020207 «Дизайн», кваліфікації 3471 «Дизайнер-виконавець інтер'єру» (2014 р.).

Дослідження С. Чирчика апробовано на 14 міжнародних та 12 всеукраїнських конференціях, 3 регіональних семінарах і 3 міжнародних виставках та відображено в 64 публікаціях, з них: 2 монографії, 21 стаття у провідних наукових фахових виданнях України, 5-у наукових періодичних виданнях зарубіжних країн, 2 розділи у колективних монографіях, 2 навчальні посібники (із них 1 навчальній посібник з грифом МОН), 3 складових галузевого стандарту вищої освіти України, 23 статті і тези у збірниках наукових праць за матеріалами наукових конференцій, робочі, навчальні програми та навчально-методичні комплекси з дисциплін.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому. Дисертаційне дослідження С. В. Чирчика є актуальним, науково оригінальним та логічно завершеним авторським дослідженням.

У вступі розкрито сутність і стан розробленості наукової проблеми, обґрунтовано її значущість, окреслено науковий апарат дослідницького пошуку: мету і задачі, об'єкт, предмет, концепцію і гіпотезу дослідження, методологічну і теоретичну основи дослідження, наукову новизну та практичне значення, особистий внесок здобувана, апробацію й упровадження результатів, структуру та обсяг дисертації. У вступі коректно, у відповідності до нормативних вимог та потреб конкретної проблеми, висвітлено позиції теоретичного апарату.

У першому розділі – «Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх бакалаврів з дизайну інтер'єру» – окреслено історико-педагогічний контекст становлення і розвитку дизайну та системи дизайн-

освіти у світі та Україні, здійснено категоріально-понятійний аналіз проблемного поля дизайн-освіти, виявлено сучасні наукові підходи до професійної підготовки майбутніх дизайнерів інтер'єру.

Історико-педагогічний аналіз процесу професійної підготовки майбутніх бакалаврів з дизайну інтер'єру засвідчив фрагментарність цього процесу. За таких умов основою для визначення етапів становлення та тенденцій розвитку галузі дизайну інтер'єру стали висновки наукових досліджень науковців, які розглядають окремі історико-методичні аспекти розвитку системи дизайн-освіти, підготовку дизайнерів у вищій школі, (проблему існування навчальних закладів з підготовки дизайнерів, заходи державних органів влади з реформування освіти у контексті дизайн-освіти, вивчення прогресивних ідей видатних педагогів у сфері професійної підготовки дизайнерів тощо).

Автором визначено п'ять періодів становлення і розвитку понять «інтер'єр» та «обладнання» з кінця V ст. до н.е. і до сьогодення; розкрито логіку виділення означених періодів і здійснено їх характеристику.

За результатами проведеного науково-педагогічного аналізу *професійну компетентність дизайнера інтер'єру* обґрунтовано як інтегральну якість особистості, що реалізує готовність і здатність людини до здійснення професійної діяльності (проекування предметно-просторового середовища з позицій художньо-просторових, функціонально-планувальних, конструктивно-технологічних рішень з урахуванням ергономічних, техніко- економічних та інших показників для забезпечення зручності й естетично доцільної взаємодії середовища з людьми) на основі сформованих знань, умінь, навичок і відповідних професійно-особистісних якостей.

Доведено, що *професійна підготовка майбутнього бакалавра з дизайну інтер'єра* є комплексним педагогічним процесом формування професійної компетентності, що ґрунтується на структурі та методах відповідного діагностичного фонду та системі сучасного оцінювання.

У межах наукового дослідження проблему формування професійної компетентності майбутніх дизайнерів інтер'єру розглянуто з позицій десяти наукових підходів (системно-структурний, особистісно орієнтований, діяльнісний, компетентнісний, аксіологічний, культурологічний, варіативний, креативний, акмеологічний, рефлексивний), які сприяли цілісному вивченню досліджуваної проблеми.

У *другому* розділі – «Професійна компетентність майбутніх бакалаврів з дизайну інтер'єру як педагогічна проблема» – розглядаються глобалізаційні, методологічні, практико-орієнтовані передумови формування професійної компетентності майбутніх дизайнерів інтер'єру, завдяки якій досягається як інтеграція професійних й особистісних якостей майбутніх фахівців, так і відповідна мотивація щодо опанування знаннями, цілеспрямованим застосуванням їх у плануванні й реалізації діяльності. Це, у свою чергу, мотивує людину до розвитку власних здібностей, самореалізації в соціально корисній діяльності, забезпечує професійне становлення. На основі аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду розкриваються особливості структури, змісту та формування професійної компетентності майбутніх дизайнерів інтер'єру.

Компаративний аналіз змісту сучасної дизайнерської освіти засвідчив, що у навчальній діяльності доцільно використовувати досягнення як вітчизняних, так і зарубіжних шкіл дизайну; для цього на пропедевтичному етапі професійної підготовки слід створювати умови для оволодіння студентами фундаментальними знаннями у галузі дизайну. У свою чергу, професійна підготовка студентів, що мають відповідний рівень знань і професійну компетентність, виявляє необхідність вузьконаправленого навчання під керівництвом викладача-наставника і за участю професійних фахівців для освоєння новітніх методик і технології дизайн-проекування.

Аналіз виявлених тенденцій розвитку дизайн-освіти дозволив визначити теоретичні положення та перспективні практичні імперативи, спрямовані на актуалізацію і розвиток вітчизняного дизайну, що

потребують: активної державної підтримки; розвитку зв'язків із соціальними партнерами, інтеграції дизайн-освіти й економіки; реалізації безперервної дизайн-освіти; запровадження системи раннього виявлення дизайнерських умінь; розвитку у студентів творчого ставлення до навчання і роботи; здійснення міжпредметної синтезу в системі дизайнерської освіти; підготовки дизайнерів у ВНЗ відповідно до актуальних та перспективних потреб країни; варіювання змісту щорічного планування; розподілу за проектними командами; введення індивідуальних програм.

З'ясовано, що *структура професійної компетентності дизайнера інтер'єру* ґрунтується на художньо-графічній, проектній, конструкторській, технічній, технологічній, організаційно-управлінській, контролюючій та дослідно-експериментальній видах діяльності та включає певні компоненти {*проектно-конструктивний, технологічний, змістово-процесуальний, особистісно-корекційний*), які реалізуються на основі низки критеріїв професійної компетентності {*мотиваційно-ціннісного, когнітивно-операційного, креативно-творчого, рефлексивного*).

Така структура професійної компетентності дозволяє більш точно визначити відповідність професійної підготовки дизайнера інтер'єру сучасним вимогам, що постають перед системою дизайн-освіти та передбачають формування у студентів проектної культури, професійного мислення й діяльності відповідно до нормативної моделі фахівця.

У *третьому* розділі – «Концептуальні положення професійної підготовки майбутніх дизайнерів інтер'єру» – обґрунтовано організаційно-методичні умови фахової підготовки майбутніх дизайнерів інтер'єру, на основі факторно-критеріальної кваліметрії, які полягають у розвитку пізнавального інтересу у студентів у процесі професійної підготовки фахівців з дизайну інтер'єру та у формуванні інноваційного освітнього середовища як чинника професійного становлення майбутнього дизайнера, а також передбачають роботу з обдарованими студентами, що потребує впровадження відповідної методики дизайну-проекування у контексті

професійного становлення майбутнього студентів спеціальності «Дизайн».

Обґрунтовано роль математичного моделювання як засобу фундаменталізації і системності у професійній підготовці студентів-дизайнерів, яке дозволяє швидко знаходити оптимальні розв'язки зазначених завдань, допомагає при розрахунках у плануванні інтер'єрів та у керуванні процесом його реалізації.

Спроектовано концептуальну модель розвитку професійної компетентності майбутніх бакалаврів з дизайну інтер'єру, яка складається з таких блоків: *цільового* (реалізує соціальне замовлення та мету професійної підготовки майбутніх бакалаврів з дизайну інтер'єру); *теоретико-методологічного* (ґрунтується на закономірностях, сучасних наукових підходах, принципах професійного становлення студентів у процесі дизайн-освіти у ВНЗ та включає концептуальну основу досліджуваного процесу, його нормативно-освітній аспект); *організаційно-проектувального* (організаційно-методичні умови, які передбачають певні напрями, а саме: формування пізнавального інтересу у процесі професійної підготовки фахівців з дизайну інтер'єру; робота з обдарованими студентами в умовах дизайн-освіти; упровадження методики дизайн-проектування в контексті професійного становлення майбутніх студентів за напрямом «Дизайн»; формування інноваційного освітнього середовища як чинника професійного становлення майбутнього дизайнера); *змістово-процесуального* (відображає предметну специфіку процесу професійного становлення, ОКХ, ОПП, засоби діагностики, програми практик, дисципліни професійно-практичного циклу, форми, методи, відповідні технології, структурно-логічну схему професійної підготовки, її науково-методичне забезпечення; розкриває логіку розвитку проектної культури через послідовні етапи та забезпечує методику становлення проектної культури студентів, при цьому методи, прийоми, засоби та форми містять мистецьку складову і слугують методичними механізмами реалізації мети і змісту дизайн-освіти та досягнення результату –

формування професійно компетентного студента); *оцінно-результативного* (характеризує контролюючу функцію досліджуваного процесу, функціонально-залежні етапи професійного становлення структурних компонентів, критерії та показники сформованості професійної компетентності майбутніх бакалаврів з дизайну інтер'єру).

У *четвертому* розділі – «Методичні засади формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів дизайнерів інтер'єру у практиці вищих навчальних закладів» – на підставі визначення сутності професійної компетентності студентів напряму підготовки «Дизайн» конкретизовано компоненти її структури, що дало змогу провести діагностичну роботу, виявити критерії та показники і визначити рівні сформованості означеної компетентності та перевірити ефективність запропонованої моделі професійної підготовки майбутніх бакалаврів з дизайну інтер'єру.

Зазначено, що структурно-логічна схема професійної підготовки дизайнера інтер'єру містить цілісну і взаємоузгоджену систему професійної підготовки, яка передбачає пропедевтичний, фундаментальний (природничонауковий) і професійно-практичний цикли та забезпечує комплексне оволодіння компетенціями з метою цілісного розуміння функціонально-технологічних процесів, формування навичок з проектування конструкцій, використання сучасних матеріалів та інноваційних технологій, позиціонування форми та перспективи проекту, гармонійного поєднання світлодизайну та кольорового рішення, текстури та фактури в предметно- просторовому середовищі, а також володіння як технологіями конструювання і моделювання дизайн-об'єктів засобами художнього декору, так і базисом функціонально-конструктивної і технологічної складових композиційно-просторової організації предметно-просторового середовища.

Методика фахової підготовки майбутніх дизайнерів інтер'єру впливала з логіки розробки навчально-методичних комплексів професійних дисциплін, у процесі якої доцільно дотримуватись сучасних

наукових концепцій та виділяти велику кількість годин на практичну підготовку спеціаліста. За таких умов знання необхідно використовувати в педагогічній практиці у функціональному дуалізмі соціальних та природних зв'язків людини та предметно-просторового середовища, оскільки розвиток теорії і практики дизайну характеризується як відкриттям нових шляхів, так і зростаючою спеціалізацією. Про це свідчить перелік способів, що використовуються в процесі створення продуктів дизайнерського мистецтва: структурний аналіз та аналітичний поділ форм на складові елементи та зв'язки; кібернетичний підхід з позиції теорії інформації і математичного аналізу; семіотичний підхід; психологічні та психофізіологічні методи дослідження закономірностей сприйняття людиною витворів мистецтва тощо.

Методична робота окреслювала інноваційно-творчі форми роботи, які передбачали використання методу моделювання, проблемного, евристичного методу, «мозкового штурму». Застосовано специфічні інструменти творчого пошуку у системі дизайнерської діяльності, а саме: алгоритм розв'язування винахідницьких задач Г. Альтшуллера, метод морфологічного аналізу та синтезу за Ф. Цвіком; метод організуючих понять Ф. Ханзена; метод ступеневого підходу до вирішення завдання А. Фрезера; метод каталогу Ф. Кунца; система творчого пошуку В. Моляко; метод інверсології А. Есаулова; метод семикратного пошуку Г. Буша.

Зазначені методи було інтегровано у науково-методичне забезпечення, що передбачало реалізацію технологій: проектної, професійно-імітаційної (контекстної), інтерактивної, комп'ютерної.

Для з'ясування критеріїв оцінки рівня професійної компетентності дизайнерів інтер'єру було враховано цикли професійної підготовки, у межах яких забезпечується професійно-особистісне становлення фахівців, а засобами діагностики професійної підготовки постає комплексний державний іспит і захист дипломного проекту.

Доведено, що невід'ємною складовою процесу підготовки майбутніх

бакалаврів з дизайну інтер'єру є практика, яка передбачає безперервність та послідовність проведення певних заходів у процесі навчання у вищих навчальних закладах. Розроблено систему вимог до проходження різних видів практики студентами-дизайнерами та комплексного державного іспиту і дипломного кваліфікаційного проекту в системі фахової підготовки за напрямом «дизайн».

У п'ятому розділі – «Дослідно-експериментальна , перевірка ефективності концептуальної моделі розвитку професійної компетентності майбутніх бакалаврів з дизайну інтер'єру» – наведено програму і методику експериментальної роботи, результати кількісного та якісного аналізу педагогічного експерименту в якому брали участь 420 студентів (218 студентів експериментальної групи і 202 – контрольної).

У результаті моніторингу стану професійної компетентності майбутніх фахівців визначеного профілю з'ясовано, що традиційні підходи до професійної підготовки не забезпечують належного формування спрямованості особистості на дизайнерську діяльність.

Для порівняння ефективності впровадження запропонованої концептуальної моделі із традиційною підготовкою використано дисперсійний аналіз. Дослідження відмінності відбувалось шляхом порівняння дисперсій. Поділ загальної дисперсії на кілька джерел дозволив порівняти дисперсію, викликану відмінностями між групами, з дисперсією, викликану внутрішньогруповою лабільністю. Результати експерименту підтверджено за допомогою методів математичної статистики, зокрема Х-критерію Колмогорова-Смірнова.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.
Враховуючи позитивні сторони дисертаційного дослідження варто відмітити, на мій погляд, і наступні зауваження та побажання:

1. Доцільно було б на основі історичного аналізу вивчення проблемного поля дослідження розглянути тенденції розвитку дизайн-освіти.

2. Доречним, на нашу думку, було б простежити зв'язки між організаційно-методичними умовами, дотримання яких забезпечує повноцінне функціонування компетентнішої моделі (підрозділ 3.1, с. 183 – 185), оскільки застосована факторно-критеріальна кваліметрія такі зв'язки не розкриває повною мірою.

3. Бажано було б доповнити список використаних джерел працями, наукові положення яких аналізуються та є підґрунтям дослідницького пошуку, а також привести посилання у відповідність до статті 11 розділу 3 Вимог до оформлення дисертації Наказ МОН № 40 від 12.01.2017.

4. Робота значно б виграла, якби автор універсалізував використання наукових понять «формування» та «розвиток», оскільки метою передбачено перевірку ефективності концептуальної моделі розвитку професійної компетентності майбутніх дизайнерів, а одним із завдань «створити методику формування» означеної інтегративної якості, відповідно трапляється вживання понять «рівні сформованості» та «рівні розвитку».

5. Увиразнення потребує розкриття провідної ідеї концепції дисертаційного дослідження, що розкривало б авторську позицію щодо розуміння процесу формування професійної компетентності майбутніх фахівців із дизайну.

Висловлені побажання і зауваження мають рекомендаційний характер і загалом не впливають на позитивну оцінку дисертаційного дослідження. Робота виконана на належному науково-теоретичному рівні, є актуальною, завершеною і самостійною. Автореферат і наукові публікації відображають основний зміст дисертації. Робота містить нові як теоретичні, так і практичні результати, що в сукупності є суттєвим для вирішення проблеми підготовки майбутніх бакалаврів з дизайну інтер'єру.

Висновок. Дисертація Чирчика Сергія Васильовича на тему «Теоретичні і методичні основи формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів з дизайну інтер'єру» є самостійним, завершеним і

актуальним науковим дослідження, яке за своїм змістом, рівнем новизни та практичним значенням одержаних результатів відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року N567 (зі змінами), що дає підстави для присудження Чирчику Сергію Васильовичу наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності – 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Доктор педагогічних наук, професор,
проректор з наукової роботи
Мистецького інституту художнього моделювання
та дизайну імені Сальвадора Далі

В.Ф. Орлов

*Підпис д. пед. н., професора Орлова В.Ф.
завіряю*

Зменектор з кадрів Ошк. Т.К. Коломенко